

Toma Katalin: Kutatások Oroszország levéltáraiban

Az elmúlt negyed század magyar-orosz levéltári kapcsolatai

A rendszerváltás óta eltelt negyedszázad alatt számtalanszor elhangzott az a tétel, hogy Magyarország 1945 utáni történelme – hasonlóan a többi közép- és kelet-európai országéhoz – az orosz levéltárakban őrzött iratanyag kutatása, feltárása nélkül nem ismerhető meg. Az 1990-es évek elején végbement oroszországi változások nagy reményeket ébresztettek mind a nemzetközi¹, mind a magyar történész és levéltáros körökben az orosz archívumok megnyitását illetően. A tárgyalások megindultak a magyar és orosz fél levéltári hatóságai között is, amelyek eredményeként 1992. november 11-én, Jelcin budapesti látogatásakor aláírásra került az állami levéltárak közötti együttműködési megállapodás. Ezt követően, a szerződésben foglaltak gyakorlati végrehajtása céljából a Magyar Kulturális Minisztérium Levéltári osztálya és az Oroszországi Föderáció Levéltári Szolgálat (Roszarchiv) 1993. április 27-én jegyzőkönyvet írt alá, miszerint a két ország levéltárai együttműködnek a két ország történelmére vonatkozó irataik feltárásában, és kölcsönösségi alapon kicserélik a feltárt iratok másolatait.² A következő két évben sor került szisztematikus hungarika kutatásokra, de sajnos ezek aztán éveken keresztül nem folytatódtak: a kölcsönösség elve nem működött, az orosz fél számára csekély iratanyag lelhető fel magyar levéltárakban.³

Fontos lépést jelentett a kétoldalú kapcsolatok terén a Magyar Tudományos és Tájékoztatási Központ keretén belül létrejött Levéltári Intézet létrehozása, amely 2001. augusztus 1-jén kezdte meg munkáját. Tevékenységébe három fontos feladatkör tartozik: az állami levéltárakkal való megállapodások alapján a magyar vonatkozású levéltári anyag feltárása, jegyzékelése, másoltatása, illetve a másolatok eljuttatása a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárába; az oroszországi levéltári kutatásokra vonatkozó jogszabályok nyomán követése, levéltári szakirodalom gyűjtése; végül a magyar kutatók és a magyar történelemmel foglalkozó kutatók segítése.⁴ Aki már kutatott külföldi levéltárakban, főleg oroszországiakban, fel tudja mérni, mekkora segítséget jelent az első lépések megtételénél egy helyismerettel rendelkező, az adott levéltárakat jól ismerő személy jelenléte.

2003. július 2-án a Roszarchiv és a Nemzeti Kulturális Minisztérium Levéltári Osztálya újabb hivatalos megállapodást kötött egy hattagú levéltári vegyesbizottság felállításáról, amelynek feladata közös dokumentum-kiadványok előkészítése, a levéltári dokumentumokat bemutató közös kiállítások szervezése és a kutatók kölcsönös segítése.⁵ A megkötött megállapodás gyakorlati megvalósítása vontatottan halad, a levéltári delegátusok mellett az elmúlt 20 évben a Klebelsberg kutatási ösztöndíj adott lehetőséget nem szisztematikus magyar vonatkozású iratanyag feltárására.

A 2010-es évek elején ugyanakkor – dr. Seres Attila volt levéltári delegátus aktív közreműködésének köszönhetően – öröndetes előrelépések történtek a kétoldalú levéltári kapcsolatok területén: Budapest Főváros Levéltára 2014. november 28-án a Szentpétervári Levéltári Bizottsággal, majd 2015. május 14-én a Moszkvai Levéltári Főigazgatósággal kötött együttműködési megállapodást. Az orosz levéltári kapcsolatok megélénkülését mutatta, hogy a Magyar Levéltáros Egyesület 2015. évi vándorgyűlése

¹ Az egyes, nemcsak európai, hanem Európán kívüli országokkal és a Szovjetunió volt tagállamaival kötött kétoldalú együttműködési megállapodások listáját lásd: http://archives.ru/documents/international_agreement.shtml

² VARGA ÉVA MÁRIA: Hungarica-kutatás az oroszországi levéltárakban. Levéltári Szemle 53 (2003). 4. sz. 3–18. p. 4.

³ U. o. p. 4.

⁴ U. o. p. 11–12.

⁵ Az egyezmény szövege oroszul: <http://archives.ru/documents/hungary.shtml>. Hivatkozik rá: GRÜBER MIHÁLY: Szilánkok az orosz levéltárügyből. Levéltári Szemle 60 (2010) 1. sz. p. 55.

szakmai programjának középpontjában az orosz–magyar levéltári kapcsolatok helyzetének felmérése, bemutatása állt⁶.

Budapest Főváros Levéltárának a szentpétervári városi levéltárakkal való közös munkája nagyon sikeresnek mondható: rendszeressé váltak a tapasztalatcserék (a levéltárak 2-2 munkatársa egy-egy hetet tölt a partner levéltárban), közös projektek – kölcsönös kiállítások, legutóbb az [„Orosz-magyar pillanatképek teleOBJEKTÍVvel!”](#) magyar-orosz nyelvű virtuális kiállítás – szervezése.

A moszkvai városi levéltárakkal kevésbé intenzív a kapcsolat, ugyanakkor nagy jelentőséggel bír, hogy a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával a Magyar Levéltáros Egyesület orosz levéltári forrásokat feltáró pályázata keretében Budapest Főváros Levéltára két munkatársának, illetve a Nemzeti Emlékezet Bizottsága egy történéskének volt lehetősége 1–1 hónapos kutatásra a moszkvai városi levéltárakban, ahol első alkalommal került sor magyar vonatkozású, elsősorban a két ország fővárosa közötti kapcsolatokra (1956–1990) vonatkozó levéltári források szisztematikus feltárására.

Az oroszországi levéltárakban ismeretekkel rendelkező kutatók többször kiemelték a hivatalos, intézményi keretek fontosságát. A moszkvai városi levéltárakban szerzett tapasztalatok csak alátámasztják ezt az álláspontot. A budapesti és a moszkvai intézmények közötti egyezmény nagyban hozzájárult ahhoz, hogy – a hivatalos utat ugyan betartva (adminisztráció, biztonsági ellenőrzés, levéltári anyag előkészítési határidejének betartása, stb.) – nagyon segítőkészek voltak. Előzetes megkeresésünk alapján számos, magyar vonatkozású levéltári anyagot előkészítettek számunkra, ami nélkül csak a magyar vonatkozású források sokkal kisebb részét tudtuk volna feltárni.

Az eddigi eredmények, a kutatási ösztöndíjak, illetve a levéltári delegátusok által készített jegyzékek, iratmások nyilvántartása és a hungarika-kutatások jelentéseinek jegyzéke – hiányosan ugyan – megtalálható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Levéltári Nyilvántartó Rendszerében, a „Másolatok gyűjteménye” (X) alatt a Hungarika-jelentés gyűjtemény, illetve a „Külföldön őrzött magyar vonatkozású levéltári iratanyag nyilvántartása” alatt⁷. Egy oroszországi levéltári kutatás előtt mindenképpen érdemes átböngészni a nyilvántartást.

A következőkben az orosz levéltárügy törvényi szabályozására és az orosz levéltári rendszer sajátosságaira térek rá. A szövetségi levéltárak részletes bemutatására nem térek ki,⁸ hanem a kevésbé ismert moszkvai és szentpétervári levéltárak felépítését szeretném bemutatni

AZ OROSZ LEVÉLTÁRÜGY TÖRVÉNYI SZABÁLYOZÁSA

Az orosz levéltárügy egészét átfogó törvényt 1993. július 7-én fogadta el a Legfelsőbb Tanács. A szabályozás egyik legfontosabb elve a levéltárakban való kutatás biztosítása volt.⁹ A törvény az országban lezajlott viharos politikai, közigazgatási, gazdasági, társadalmi változások körülményei között rövid idő alatt jelentősen elavult. A módosított szövetségi levéltári törvény 2004. október 22-én lépett életbe.¹⁰ A törvény első fejezetében felsorolja és definiálja a szabályozásban szereplő legfontosabb levéltári fogalmakat. A levéltár alapító szerint megkülönbözteti az állami levéltárat és az önkormányzati levéltárat. Az állami levéltár fogalmához tartoznak az Orosz Föderáció által létrehozott szövetségi levéltárak, illetve az Orosz Föderáció szubjektumai (tagköztársaságok, autonóm területek, körzetek, stb.) valamint három város: Moszkva, Szentpétervár és Szevasztopol. A szubjektumok különböző szintű

⁶ Az MLE vándorgyűléséről lásd: GARADNAI Zoltán: Beszámoló a Magyar Levéltárosok Egyesülete Vándorgyűléséről. Gödöllő, 2015. július 5–8. Levéltári Szemle 65 (2015) 3. sz. 83–92. p. 84–86.

⁷ <https://lnyr.eleveltar.hu/MNLQuery/archivplansuche.aspx>.

⁸ Erre lásd VARGA: 2003. p. 9–18.

⁹ VARGA 2003. p. 7.

¹⁰ Megtekinthető: <http://archives.ru/documents/fz/zakon-archivnoe-delo.shtml>

autonómiával rendelkező közigazgatási egységek, alkotmány szabályozza helyzetüket) által alapított levéltárak. Az önkormányzati levéltárakat az helyi önkormányzat vagy városi körzet, kerület hozhatja létre.

A definíciók között szerepel az *unikális dokumentumok* fogalma, amelyek kimagasló történelmi értékkel rendelkeznek. Ezekről az iratokról központi nyilvántartást vezetnek, amely az interneten is elérhető.¹¹ Ezen iratok közé tartozik például az 1798. évi, Szentpétervár városrészeit ábrázoló atlasz is,¹² amelyet – a szentpétervári levéltári anyagok közül egyedülként – az Orosz Föderáció kulturális örökségének kiemelkedő értékű dokumentumai közé soroltak, ezért külön lepecsételt ládában őrzik.

A törvény második fejezete szabályozza a Levéltári Fond¹³ összességéhez tartozó levéltári anyag hovatartozását. Állami levéltári anyagnak minősülnek a szövetségi szintű és az Orosz Föderáció szubjektumai szintjén működő kormányzati szervek, intézmények működése során keletkezett iratok, önkormányzati levéltári anyagként került meghatározásra a helyi önkormányzatok működése során keletkezett iratok összessége. Magánlevéltári anyagnak minősülnek a társadalmi szervezetek, egyesületek iratai, valamint az egyház és az állam szétválasztása után (1917) keletkezett egyházi dokumentumok, az 1917 előtti egyházi iratanyag felett páratlan módon az állam rendelkezik.

Már az 1993. évi törvény is arra törekedett, hogy a levéltárak mellett csak a könyvtárak és múzeumok irattárai rendelkezzenek levéltárral, de a 2004. évi levéltári törvény továbbra sem számolta fel az úgynevezett hatósági levéltárak különállóságát, amelyek nem tartoznak a levéltári törvény hatálya alá. A törvény megkülönbözteti az iratok állandó és ideiglenes őrzését, és ezen dokumentumok együttesét e kategóriába sorolja.

A törvény ötödik fejezete határozza meg, hogy az egyes iratképzők mennyit ideig kötelesek ideiglenesen megőrizni az iratokat a levéltárba kerülésükig. A központi államigazgatási szervek esetében például ez 15 év, az állami anyakönyvek esetében 100 év, a munkaügyi iratok esetében 75 év.

A hatodik fejezet szabályozza a levéltári anyag hozzáférhetőségét, kimondva, hogy a kutatás joga mindenki számára biztosított. A kutatás korlátozása államtitkot tartalmazó dokumentumokra terjed ki, továbbá az iratképző is vezethet be korlátozásokat. A személyes adatokat tartalmazó irat esetében az irat keletkezésétől számított 75 évig nem kutatható az irat, csak az illető személy vagy örököse beleegyezésével. Az említett, iratképző által bevezethető korlátozás elég tág teret biztosít számukra. Az 1990-es évek elején nagyon megengedő volt a gyakorlat, azóta ez újból szigorodott. A korlátozás megszüntetése bonyolult folyamat, az iratanyag felülvizsgálatát munkatervben rögzítik, így az is előfordulhat, hogy a kérdéses irathoz még nem értek el, bár titkosítását már semmi sem indokolja.

A törvény nyolcadik fejezete röviden foglalkozik az orosz levéltárak nemzetközi együttműködésével, amely tulajdonképpen a levéltári iratok országhatáron kívüli szállítását tiltja, de biztosítja az iratok másolatának bármilyen hordozón történő kiszállítását (kivéve a már valamilyen korlátozás alá eső iratokét). Egy pontjában kitér a 2. világháború során szerzett levéltári anyagra, amelyre vonatkozólag külön törvény rendelkezik, de ez már nem tartozik a jelen tanulmány témájába.

AZ OROSZ LEVÉLTÁRI RENDSZER

Az orosz levéltárügy irányítását Oroszországban nem a kulturális tárca, hanem külön állami szerv, a végrehajtó hatalom részét képező Föderális Levéltári Ügynökség (ROSZARCHIV) végzi. A korábban Oroszországi Föderáció Levéltári Szolgálatát nevet viselő szerv 2004-ben alakult át ügynökséggé. Az orosz történelmi múlt írott örökségét őrző levéltáraknak a napi politikai ideológiában megnövekedett

¹¹ <http://unikdoc.rusarchives.ru/GRSearch/Search/Details/182e8495-7d94-4b37-9a78-1590a7485e47>. Utolsó letöltés: 2017. január 21.

¹² <http://unikdoc.rusarchives.ru/GRSearch/Search/Details/182e8495-7d94-4b37-9a78-1590a7485e47>

¹³ Fogalmát lásd VARGA 2003. p. 7.

jelentőségét mutatja, hogy egy 2016. június 22-én kelt rendelet a levéltári ügynökséget közvetlenül az államelnök irányítása alá rendelte.

A Roszarchiv közvetlen irányítása alá 15 föderális levéltár tartozik. A föderális levéltári hálózat jelenlegi formáját 1999-ben nyerte el. Egy 2010-es statisztika szerint az Orosz Föderáció Levéltári Fondját alkotó több mint 500 millió levéltári egységből 42,5 milliót a föderális levéltárak őriznek. Az említett 15 levéltáron kívül 19 végrehajtó hatalmi szerv (köztük az Orosz Tudományos Akadémia Levéltára) jogosult a föderációs tulajdonnak számító levéltári anyag letéti őrzésére, továbbá 199 egyéb állami és fióklevéltárban, valamint a személyzeti iratok őrzését végző 34, szubjektumhoz tartozó állami levéltár őrzi a föderációs tulajdonban lévő dokumentumokat. Szintén a 2010. évi statisztika szerint az önkormányzati levéltárak száma 2357.¹⁴

Az Orosz Föderáció szubjektumai levéltárainak vezetését, hasonlóan a föderációs levéltárakéhoz, külön szerv látja el, amelyek vagy bizottság vagy főigazgatóság nevet viselnek. A szubjektumok szintjén 85 bizottság működik. Három regionális szintű város, Moszkva, Szentpétervár, Szevasztopol tartozik a szubjektumok sorába. Szentpétervár 2009-ben, a föderális törvénnyel összhangban álló önálló levéltári törvényt alkotott, amely a Szentpétervári Levéltári Fondba tartozó és a tulajdonostól független, egyéb levéltári anyag őrzéséről, gyarapodásáról, nyilvántartásáról és használatáról rendelkezik.

MOSZKVAI VÁROSI LEVÉLTÁRAK

<http://cgamos.ru/>

Az 1993. évi orosz szövetségi alkotmány szerint szubjektumnak számító orosz főváros levéltárainak irányítását Moszkva Város Levéltári Főigazgatósága (Главное архивное управление города Москвы – Главархив Москвы) végzi. A Főigazgatóság a moszkvai kormány alá van rendelve, vezetőjének kinevezése a moszkvai polgármester hatáskörébe tartozik.

A moszkvai városi és a moszkvai oblaszty (terület) levéltárak 1962-ig egységes irányítás alatt működtek. Ekkor a Moszkvai Városi Tanács Végrehajtó Bizottságán belül önálló levéltári osztályt hoztak létre, amelynek eredményeként a Moszkvai Terület (oblaszty) Központi Állami Levéltárából kiválva megalakult Moszkva Város Állami Levéltára. Az önállóvá vált intézményt irányító, a városi igazgatás részeként működő levéltári osztály 1976-ban igazgatósággá, 2003-ban pedig főigazgatósággá alakult és nyerte el a mai elnevezését¹⁵.

1962 óta a moszkvai város levéltár irányítása és struktúrája számos átszervezésen és névváltozáson ment keresztül, amely folyamat mind a mai napig tart. 1976-ban Moszkva Város Központi Állami Levéltárából három önálló levéltár jött létre: az Októberi Forradalom és a szocialista építés időszakának központi állami levéltára (Центральный государственный архив Октябрьской революции и социалистического строительства г. Москвы), Moszkva Város Központi Állami Történelmi Levéltára (Центральный государственный исторический архив г. Москвы) és Moszkva Város film-fotó- és hangdokumentumainak Központi Levéltára (Центральный государственный архив кинофотофонодокументов г. Москвы). 1988-ban a három levéltár a Profszojuznaja út 80. alatt található új épületbe költözött.

Miután 1991-ben az SZKP levéltárai szövetségi levéltári irányítás alá kerültek, létrejött a negyedik levéltár, a Moszkva Város Társadalmi Mozgalmainak Központi Állami Levéltára, a moszkvai városi pártlevéltár (Центральный государственный архив общественных движений г. Москвы), amely addigi helyén, Mezsdunarodnaja úti épületében maradt. 1992-ben a Profszojuznaja 80 alól ide költöztették át a film-, fotó- és hangdokumentumok levéltárát is. Ebben az évben alakult meg a Moszkva

¹⁴ <http://archives.ru/about.shtml>

¹⁵ A főigazgatóságról lásd: http://mosarchiv.mos.ru/about/o_glavarkhive_moskvy/

Város műszaki-tudományos dokumentációját őrző levéltár (Центральный архив научно-технической документации Москвы), a Moszkva Város irodalmi és művészeti levéltára Центральный архив литературы и искусства Москвы), és a hagyatékokat, személyi fondokat őrző levéltár (Центральный московский архив-музей личных собраний).

A moszkvai városvezetés 2002. évi rendelete újabb változásokat hozott a moszkvai városi levéltári struktúrában. Megszüntették az önálló irodalmi és művészeti levéltárat, anyagát illetékesség szerint szétszabták. A szerkezeti változások kíséretében a hat levéltár (a hetedik volt az irodalmi-művészeti) elnevezése is folyamatosan változott.

Az állandó átszervezés sem segített a raktározási gondokon: ideig-óráig ugyan segített a 2007-ben a Profszozuznaja 82. alatt átadott új épület, ahová a műszaki-tudományos dokumentációt és a személyi hagyatékokat őrző levéltárak költöztek, de azóta már azok a raktárak is megteltek.

A 2010-es évektől kezdve erőteljes központosítási törekvések figyelhetők meg a levéltárügy irányítása terén. 2013-ban, a levéltárügy területén létrehozandó költségvetési intézményekről szóló 2012. évi rendelet értelmében, létrehozták Moszkva Város Központi Állami Levéltárát (Центральный государственный архив города Москвы), és Moszkva Város Munkaügyi Levéltárát (Центральный государственный архив трудовых отношений города Москвы). A Moszkva Város Központi Állami Levéltára létrehozásával az említett hat levéltár elvesztette önállóságát, az új rendszerbe iratórzó osztályokként tagolódnak be. A munkaügyi levéltár a megszűnt vállalatok, szervezetek személyzeti anyagát őrzi, mintegy hivatalként működik. Mindkét terület a levéltári főigazgatóságnak van alárendelve, amelynek hatásköre az utóbbi négy évben újabb tovább szélesedett azzal, hogy több városi hatósági levéltárat a főigazgatóság alá tagoltak be.

A következő részben az érdeklődési körünkbe tartozó Moszkva Város Központi Állami Levéltára iratórzó részlegei kerülnek bemutatásra.

Moszkva Város Központi Állami Levéltára alá tartozó iratórzó részlegek

A levéltárhoz tartozó 6 iratórzó részleg két épületben található, egységes a nyitva tartásuk, a beiratkozás, a dokumentumok megrendelésének szabályai is nagyjából egységesnek tekinthetők, ezért ezen információkat együttesen közlöm.

A két levéltári épület megközelítése:

- Az ул. Профсоюзная, 80-82 ulica Profszozuznaja 80-82 alatti iratórzó részlegek: a központtól metróval a Калужская (Kaluzsszkaja) megállóig. A metró megállójától az épület kb. 50 m-re található.
- Az ул. Международная (Mezsdunarodnaja), 10., épület. 5 alatti iratórzó részlegek: metróval a Площадь Ильича (Iljics térig), onnan 5 perc gyalog.

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útleveél szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező.

Nyitva tartás:

Hétfő: 9.30–16.30

Kedd, csütörtök: 12.00–20.00

Péntek: 9.30–15.00

Szerda: szünnap

Segédletek: a fondok, opiszok jegyzéke és a levéltári útmutatók a honlapokon elérhetők.

Kiemelés: Egyszerre 20 gyelo¹⁶ kérhető ki, de a kutató, levéltári részlegtől függően 5 vagy 10 gyelot kaphat meg egyszerre. Az iratokat, attól függően, hogy mennyire kell átnézniük, 1–5 munkanap alatt hozzák ki. Az iratokon felül 5 opisz¹⁶ lehet rendelni, azt 1 nap alatt kikészítik, és 5 napig lehetnek a kutatónál. A megrendelt dokumentumok – attól függően, hogy milyen értékesek – 2 hétig vagy 1 hónapig maradhatnak a kutatónál. A kutatótermekben saját laptop használata engedélyezett, ami egyes hatósági levéltárakban nem magától értetődő.

Másolatok rendelése: Az iratok mennyiségétől függően 1–2 hét, de akár 1–2 hónapig is eltarthat. Papíralapú másolat készítése oldalanként 40 rubel körül mozog, a digitális felvételért sajnos sokkal borsosabb árat, ennek dupláját számolják fel. A fotók digitalizálása igen drága, a felvétel időpontjától függő: az 1970 utáni fotók 240 rubel körüli árba kerülnek, egy 1945 előtt fotó digitális változata ennek háromszorosa. Ugyanakkor a digitalizált fotókról vagy iratokról, amelyek a belső számítógépes rendszeren vagy mikrofilm vagy mikrofilm leolvasón elérhetőek, saját géppel lehet a képernyőről fotót készíteni, ami ingyenes. Ezek a fotók azonban nem túl jó minőségűek, főleg akkor, amikor a mikrofilm vagy mikrofilm minősége annyira rossz, hogy a leolvasóval is alig olvasható. Eredeti dokumentumok esetében saját felvételek készítésére nincs lehetőség.

A Profsojuznaja épületben bankautomata található, ahol be lehet fizetni a másolatok díját, míg a másik épületben megrendelt másolatok ellenértékét a levéltárhoz közeli bankban lehet befizetni. Kártyás fizetésre vagy átutalásra nincsen lehetőség!

1. AZ 1917 ELŐTTI IRATOKAT ŐRZŐ RÉSZLEG

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ ДОКУМЕНТОВ ДО 1917 ГОДА

Cím: ул. Профсоюзная, 80 ulica Profsojuznaja 80. A mikrofilmen lévő dokumentumok a Profsojuznaja 82 alatt kutathatók.

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/28612/

Őrzött dokumentumok: 12 122 fond 2.475.573 őrzési egység (2016.01.01-es állapot)

Moszkva város és a moszkvai gubernium területén működő hivatalok, intézmények, ipari létesítmények, vállalatok stb. iratait őrzi a 18. század közepétől 1917-ig (néhány irat 1920 utánig datálható). A dokumentumok fontos forrásait képezik a város gazdasági, politikai, kulturális, életének. Jelentős a moszkvai vasútépítés, az 1861 körüli parasztmozgalmak, sztrájkok, egyetemista mozgalmak, pénzügyi intézmények, bankok történetére vonatkozó iratanyag. Itt található a moszkvai egyetem anyaga. Az iratőrző osztály különleges részét képezik az 1917 előtt, az egyház és az állam szétválasztását megelőzően keletkezett iratok: a moszkvai egyházi konzisztórium, az egyházi iskolák, a Szent Szinódus iratai, az egyes templomok, székesegyházak építése során keletkezett dokumentáció, illetve az 1917 előtt egyházi anyakönyvek.

A Profsojuznaja úti épület kutatótermében elérhető belső adatbázis alapján a részleg számottevő magyar vonatkozású iratot nem őríz.

2. AZ 1917 UTÁNI IRATOKAT ŐRZŐ RÉSZLEG

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ ДОКУМЕНТОВ ПОСЛЕ 1917 ГОДА

Cím: ул. Профсоюзная, 80 ulica Profsojuznaja 80. Kutatóterem 1.

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/28615/

Őrzött dokumentumok: 3553 fond 2.483.151 őrzési egység

¹⁶ Gyelo (ügy): bizonyos szempontok alapján nagyjából kötettség formát iratok egysége, de lehet egy iratból álló gyelo is. Ennek megfelelően terjedelme a néhány irattól a 200–250 oldalas irategységet is elérheti. Az opisz egyrészt levéltári segédlet, a gyelok jegyzéke, de egy tematikusan összeállított irategyűjtésre is vonatkozhat. A fogalomra lásd: BORSA IVÁN: A levéltári szintek kérdéséhez. Levéltári Közlemények 40 (1969) 21–35. p. 25.

Ez az iratórzó részleg őrzi az államhatalom helyi szerveinek iratanyagát, a város igazgatása során keletkezett gazdasági, építésügyi, közlekedésügyi, oktatásügyi, egészségügyi stb. hivatalok iratanyagát, a moszkvai városi bíróság, az ügyészség iratait.

A magyar vonatkozású iratanyag egy részéről jegyzék áll rendelkezésre. A legjellemzőbb iratok a budapesti metróépítéssel, a magyarországi panelházépítéssel, a Budapesti Ipari kiállítással, a Moszkvai napok Budapesten és a Budapesti napok Moszkvában rendezvénysorozatokkal, tudományos-technikai tapasztalatcserékkal, delegációkkal kapcsolatosak. Az iratok jellemzően határozatok és intézkedések, a levéltáros kollégák tájékoztatása szerint a jegyzőkönyvek nem maradtak fenn.

3. AUDIOVIZUÁLIS GYŰJTEMÉNY RÉSZLEGE

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ АУДИОВИЗУАЛЬНЫХ ДОКУМЕНТОВ

Cím: ул. Международная (Mezsdunarodnaja), 10., épület. 5

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/237/

Őrzött dokumentumok: 304.719 fotó, 5227 mozifilm, 13780 hangfelvétel és 3717 videó (2016. 01.01-es állapot)

Különböző vállalatok, hivatalok, hivatalos szervek magánszemélyek, fotósok, tudományos, kulturális személyiségek által átadott fényképeket, hanganyagot őriznek a gyűjteményben. A képanyag teljes egészében feldolgozásra került, az adatbázis a levéltár belső rendszerében használható, egy részéről már digitális kép is rendelkezésre áll.

A gyűjtemény kb. 900 magyar vonatkozású fotót is tartalmaz, nagyobb részéről az NKA ösztöndíj keretében végzett feltáró munkának köszönhetően jegyzék is rendelkezésre áll.

4. MOSZKVA TÁRSADALMI-POLITIKAI TÖRTÉNETÉNEK RÉSZLEGE (PÁRTARCHÍVUM)

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ ДОКУМЕНТОВ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ МОСКВЫ

Cím: ул. Международная (Mezsdunarodnaja), 10., épület. 5

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/28614/

Őrzött dokumentumok: 7221 fond 3.566.236 őrzési egység (2016.01.01-es állapot)

Az SZKP és a Komszomol moszkvai területi vezető és ellenőrző szerveinek, pártbizottságoknak, kerületi pártszervezetek pártalapszervezeteknek, szerkesztőségeknek stb. 1917–1991 között keletkezett dokumentumai (jegyzőkönyvek, párttagnyilvántartások, személyzeti anyagok, taggyűlések stb.) található a levéltárban. 1992 óta a levéltár őrzi a társadalmi-politikai egyesületek, szerveződések, mozgalmak iratait is.

1931. február 25-én ült össze az Orosz Kommunista Párt első moszkvai városi konferenciája, miután Moszkva önálló adminisztratív-gazdálkodási egységgé alakult. Megválasztották a moszkvai pártszervezet irányító szerveként működő Moszkvai Városi Pártbizottság tagjait. A Bizottság 1991 novemberéig működött, feladata a moszkvai kerületi pártszervek irányítása volt. Ezen az iratórzó osztályon őrzik többek között a külföldi országokkal való kapcsolattartás során keletkezett dokumentumokat (delegációk előkészítése, beszámolók, magyar vonatkozásban pedig pl. hangulatjelentések az 1956-os eseményekkel kapcsolatosan).

Az 1920-as években keletkezett pártiratok nagy része a különböző alapokon indított selejtezések, majd a párton belüli tisztogatások következményeként megsemmisült, ezért az ebből az időszakból származó iratok különlegesen értékesként vannak nyilvántartva. Magyar szempontból is érdeklődésre tarthatnak számot ezek közül az Orosz Kommunista Párt Moszkvai Bizottsága alá tartozó Nemzeti Kisebbségek ügyosztály működése során keletkezett iratok. A háborúban hadifogolyként Oroszországban maradt vagy ez európai országokból emigrált kommunisták pártsejtjei nemzetiségi szekciókat alkotva tartoztak

a nemzeti kisebbségek osztályának irányítása alá. A Nemzeti kisebbségek osztály működése során keletkezett iratanyag (éves beszámolók, jelentések, nyilvántartási jegyzékek, levelezés) nagyon töredékesen maradt fenn, közvetlenül a magyar szekcióra vonatkozólag alig 80 oldal.

A pártarchívumban őrzött magyar vonatkozású iratanyag egy részéről jegyzék áll rendelkezésre.

5. SZEMÉLYES HAGYATÉKOK RÉSZLEGE

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ ДОКУМЕНТОВ ЛИЧНЫХ СОБРАНИЙ МОСКВЫ

Cím: Профсоюзная, 80 ulica Profszojuznaja 82.

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/28613/

Őrzött dokumentumok: 387 fond 88428 őrzési egység (2016.01.01-es állapot)

Az iratanyag jellegéből fakadóan az egyes fondok felépítése sokban különbözik egymástól. Magánszemélyek, így tudósok, művészek, közéleti személyiségek, újságírók, politikusok személyes hagyatékát, saját kezű írásait, kéziratait, levelezését, személyes papírjait, iratait tartalmazza. A gyűjtemény sajátossága, hogy tárgyi dokumentumokat, illetve 17–18. századi nyomtatványokat is tartalmaz. Brezsnyev, Buharin, Gagarin, Steinbeck, Csernyenko vagy Romain Roland saját kezű írásai is megtalálhatók a gyűjteményben.

Magyar vonatkozású iratokról nincs információnk.

6. TUDOMÁNYOS-MŰSZAKI DOKUMENTÁCIÓT ŐRZŐ RÉSZLEG

ОТДЕЛ ХРАНЕНИЯ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ МОСКВЫ

Cím: Профсоюзная, 82 (ulica Profszojuznaja 82.)

Honlap: http://cgamos.ru/storage_centers/238/

Őrzött dokumentumok: 123 fond 638.925 őrzési egység

Az 1802–2005 időhatárok között keletkezett és itt őrzött iratok három dokumentumtípusra oszthatók. Az első csoportba tartoznak a kommunális és lakóépületek építésével kapcsolatos engedélyezési, költségvetési tervdokumentációk, a lakások kiutalásával foglalkozó dokumentumok, építési projektervek. A legnagyobb számú és a legkutatottabb iratanyagának számít. A második csoportba tartoznak az építési tervek, műszaki tervek, építési térképek, specifikációk. A harmadik csoportot a tudományos-kutatási dokumentumok, építési szabályzatok, előadások, jelentések stb. alkotják. Az iratanyag különösen értékes részét képezi a moszkvai prefektúra építésügyi osztályának irategyűttese. Évenként 5-7 ezer őrzési egységgel gyarapodik a levéltár állománya, amelyben Moszkva építészeti öröksége, a város beépítése, képének alakulása követhető végig.

A levéltáros kollégák szerint az iratanyagban a magyarországi panelépítkezésre és a budapesti metró építésére található dokumentáció, aminek a feltárása még nem történt meg.

SZENTPÉTERVÁRI VÁROSI LEVÉLTÁRAK

<https://spbarchives.ru/>

A 2008-ban a városi adminisztráción (kormányzaton) belül létrehozott Szentpétervári Levéltári Bizottság feladata a város levéltárügyi feladatainak irányítása, Szentpétervár Levéltári Fondja nyilvántartásának vezetése és a segédletkészítés koordinálása. A Bizottság a Pártarchívummal és az Audiovizuális Levéltárral került egy épületbe, amelyet korábban csak a Pártarchívum használt.

Mintegy 170 km – 11 millió ügyirat/őrzési egység (gyelo) felett rendelkezik jelenleg a Bizottság. Hatalmas léptékben gyarapodik a levéltári anyag, amellyel kapcsolatban arra törekednek, hogy mindent át tudjanak venni, mivel az iratok sorsa bizonytalan és pusztulásra van ítélve, amennyiben nem kerül be a levéltárba. Ezért 2014 folyamán is 105.000 őrzési egységet (gyelo) vettek át a különböző szervektől.

Állományvédelmi műhelyt 1974 óta működtetnek Szentpéterváron, amelynek fő tevékenysége a restaurálás és a mikrofilmezés. Az állományvédelmi részleg a Bizottság alá tartozó összes levéltárat kiszolgálja. Az állományvédelmi terv összeállításánál két fő szempontot vesznek figyelembe: az iratanyag „értékességét” és a kutatottságát. A központi (moszkvai) határozat alapján elsődleges a kutatottság foka, de értelemszerűen az értékes iratanyagok is prioritást élveznek a reprográfiai munkafolyamatoknál.

Az online elérhető iratanyagok adatokkal is el vannak látva, amelyek kereshető formában jelennek meg a felületen. Ezek az adatok külföldről is kereshetők és megrendelhetők, nem szükséges hozzájuk beiratkozni a levéltárba. Az adatbázisok egy része díjazás ellenében használható. A szabadon kutatható állományokról készült képi anyag megrendelhető és átutalással megvásárolható, akár külföldről is. Másolatot a fizetést követően kaphat a kutató, nincs ingyenes szolgáltatás.

Ha valaki a kutatótermi szolgáltatásokat szeretné igénybe venni, akkor meg kell jelennie és személyesen beiratkozni a levéltárba. Ezt követően lesz lehetősége elektronikus úton is iratanyagot kikérni.

A Szentpétervári Levéltári Bizottság alá hét levéltár tartozik, amelyek több telephelyen találhatóak.¹⁷

SZENTPÉTERVÁR KÖZPONTI ÁLLAMI TÖRTÉNETI LEVÉLTÁRA

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ИСТОРИЧЕСКИЙ АРХИВ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: Псковская ул., д. 18, Санкт-Петербург, 190121, (Pszkovszkaja ulica 18.)

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cgia>

Megközelítés: A városközponttól 22-es busszal az Alarcsin híd (Аларчин мост) megállóig, onnan 5 perc gyalogosan

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevél szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező. Heti két nap áll rendelkezésre a levéltári titkárságon a beiratkozásra:

Hétfő: 14–16 óra

Csütörtök: 10–12 óra

Kiemelés: miután a kutatóterem forgalma nagy, helyet is foglalni kell, így az határozza meg a kiemelés időpontját. Külföldi kutatók 8-10 nappal korábban leadhatják kérelmüket.

¹⁷ Az egyes levéltárak bemutatásakor felhasználtam a 2015. és 2016. évi szentpétervári egyhetes látogatásokról a BFL munkatársai által készített beszámolókat is.

Kutatóterem nyitva tartása: a helyek száma korlátozott, előre kell foglalni időpontot!

Hétfő, kedd, csütörtök: 10–18 óra

Péntek: 10–16 óra

Szerda: szünnap

Segédletek: a fond és opisz jegyzékek, illetve a levéltári leltárak a honlapon elérhetők:

https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/2

Másolatok: megrendelés alapján, 2–3 hónapos vállalással, fizetés ellenében. A kutatóteremben szigorú szabályozás alapján, a kutatótermi szolgálat tudtával és ellenőrzése alatt, meghatározott dokumentumok esetében lehetséges saját eszközzel fotómásolat ingyenes készítése.

Őrzött dokumentumok 1986 fond, 1.895.884 őrzési egység

A levéltárat Leningrádi Terület Állami Történelmi Levéltára néven 1936-ban alapították. 1936 előtt több, egymástól független levéltár működött Szentpéterváron, amelyet egy iroda irányított. A Történelmi Levéltár a Leningrádi oblaszty (körzet, megye) területéről gyűjti be az iratokat a város alapításától (a legkorábbi irat 1721-ben keletkezett) az októberi forradalommal bezárólag.

A levéltár épülete eredetileg lakóházként szolgált, semmilyen levéltári funkcionalitást nem lehet tapasztalni a kialakításában. A raktárak állapota nem mondható ideálisnak, a teljes beépítettség miatt a zsúfoltság komoly problémát okoz. A jelenlegi épület raktárjaiban folyik a fapalcok fémállványokra való cseréje. Sajnos, nincs napirenden egy új levéltári épület építése. A munkaszobák, irodák jobb elhelyezésére talán egy szomszédos lakóépület megszerzésével és levéltári célokra való átalakításával lehetőség nyílik.

A gubernátorság anyagán kívül a városi és közigazgatási szervek, az egyházak, a közgyűlések, oktatási intézmények (egyetemek, felsőoktatási intézmények) és a rendfenntartással foglalkozó intézmények iratai is hozzájuk kerültek 1917-ig. Az 1917-es forradalom után gazdátlaná vált egyházi levéltárak vagy megsemmisültek, vagy nagy szerencse folytán bekerültek a levéltárakba. Az 1993-es évek változásai sem érintették az állam és az egyház szétválasztása előtt keletkezett egyházi iratokat, azok nem kerültek vissza eredeti tulajdonosukhoz. A Szentpétervári Történelmi Levéltárban külön fond (az egyházi konzisztórium fondja) őrzi ezeket az iratokat. Ide tartoznak az egyházi anyakönyvek is, ezért a szükséges igazolásokat (pl. az anyakönyvekből) a levéltár állítja ki, fizetség ellenében. 2016-tól az anyakönyvek fizetős szolgáltatás formájában interneten is elérhetők¹⁸.

Az orosz kollégák által végzett eddigi feltárási munkák alapján a levéltár nem őríz érdemi magyar vagy budapesti vonatkozású iratokat.

szentpétervári történelmi-politikai dokumentumainak központi állami levéltára – röviden pártarchívum

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ИСТОРИКО-ПОЛИТИЧЕСКИХ ДОКУМЕНТОВ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: Таврическая ул., 39. Санкт-Петербург, 191015 Tavricseszkaja ulica 39. a Spalernaja utcáról van a bejárat.

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cgaipd>

Megközelítés: A központtól (Gosztyinij dvor) 22-es busszal a Пл. Восстания (Vossztanyija térig- 7 megálló) majd a 46-os busszal a Tavricseszkaja megállóig (4 megálló)

¹⁸ Az oldal elérhető: https://spbarchives.ru/web/group/paid_access

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevel, tudományos intézet ajánlása szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező. A kutatás ingyenes.

Kutatóterem nyitva tartása: (2017. 02. 01-től)

Hétfő, szerda, csütörtök: 9.30–17.30 óra

Kedd: 11.30–19.30 óra

Péntek és a hónap utolsó szerdája: szünnap

Megrendelhető: 20 gyelo, a személyes hagyatékokból max. 500 szálás irat, audiovizuális anyagból 10 őrzési egység, de egyszerre csak 20 őrzési egység. Egy hónapig lehet a kutatónál a kikért anyag.

Kiemelés: 2 munkanap, ha valaki máshonnan érkezik és legalább 2 hetet kutat, egy nap után megkapja az iratokat.

Másolatok: Megrendelhetők, fizetés ellenében, saját eszköz használata nem megengedett.

Segédletek: Fondjegyzék és levéltári leltárak

https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/3

Őrzött dokumentumok: 5 480 fond, 3 451 779 őrzési egység

A Szovjet Kommunista Párt városi pártbizottsági szervezeteinek iratanyagát őrző levéltárat 1929-ben hozták létre. A SZKP-ra vonatkozó iratanyagokból 1990 után hoztak létre levéltárat, amely a Nagy Októberi Szocialista Forradalom időszakától (elvéve található néhány korábban keletkezett irat, főként a párt kialakulására vonatkozóan) gyűjti a petrográdi és leningrádi terület városi, kerületi pártszervezeteinek iratait. A levéltárban többek között fellelhetők a Vörös Hadsereg megalakulására vonatkozó iratok, a II. világháború alatti partizánmozgalom leningrádi stábjára vonatkozó dokumentumok és értékes fotógyűjtemény, visszaemlékezések Leninről, a leningrádi blokád alatt keletkezett naplók. Az SZKP megszűnése után a városi, kerületi pártszervezetekből rendezetlenül került be iratanyag, aminek a feldolgozása jelenleg is folyik. Az 1990 előtti rész már nem szokott gyarapodni, elvéve tudnak begyűjteni iratanyagot. Ez a levéltári szervezeti egység gyűjti az 1990 utáni politikai pártok és szervezetek anyagait is, ez az irategyüttes nyitott, rendszeresen lehet gyarapítani az állományt, egyre szaporodó kutatási esetekkel.

Oroszországban az általános kutatási szabály szerint az irat a keletkezést követő 75 év után válik korlátozás nélkül kutathatóvá. Az időhatáron belül eső iratokat minden esetben át kell nézniük kiadás előtt a levéltárosoknak és szükség esetén anonimizált formában bocsátják a kérelmező rendelkezésére a kutatni kívánt anyagot. Az anonimizálás itt is két lépcsőben zajlik: első másolat készítése, majd a kivételre kerülő részek kihúzása és újbóli másolat készítése.

A levéltáros kollégák tájékoztatása alapján a pártlevéltárban őriznek magyar vonatkozású iratokat. Az SZKP-n belüli nemzeti szekciók átnézése szolgáltathat érdemleges iratanyaggal.

SZENTPÉTERVÁR KÖZPONTI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA (1917 UTÁNI IRATOK)

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: улица Антонова-Овсеенко, дом 1, корпус 1, литера А, Санкт-Петербург, 193168
Antonova Ovszejenko utca 1/1/A

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cga>

Megközelítés: A központból (Gosztyinij dvor) 6 megálló a Novocserkaszkaja megállóig, onnan 23-as villamossal az Antonova Ovszejenko megállóig.

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevel szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező.

Segédletek: Fondjegyzék, levéltári leltár

https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/1

Kutatóterem nyitva tartása:

Hétfő: 9.30–17.30

Kedd: 11.30–19.30

Szerda: 9.30–17.30

Csütörtök: 9.30–17.30

Péntek és a hónap utolsó csütörtöke szünnap

Másolatok: megrendelhetők fizetés ellenében. Engedélyezett saját eszköz használata, szigorú szabályok szerint, a kutatótermi szolgáltatnak előre bejelentve.

Őrzött dokumentumok 4 669 fond, 3 223 157 őrzési egység

A levéltárat az „Októberi forradalom levéltára” néven 1936-ban alapították. 1966–1972 között az irodalmi-művészeti, a tudományos-technikai és az audiovizuális levéltár létrehozásával a profilban a levéltárakhoz tartozó egységek átadásra kerültek. A 2007 óta a „Szentpétervár Központi Állami Levéltára” elnevezésű levéltár 2014-ben költözhetett be új épületébe, amely funkcionalitását tekintve messze kiemelkedik a többi levéltári épület közül: kutatóteremmel, kiállítóterrel és konferenciateremmel is fel van szerelve, ideális körülményeket biztosítva mind az iratoknak, mind a látogatóknak.

Az 1917 utáni iratok Központi Levéltára gyűjt be szinte minden élő iratanyagot. Itt találhatóak a város működése során keletkezett iratanyag, a gazdasági, műszaki, kulturális, népjóléti, közlekedési stb. városi szervek iratanyaga, a felsőoktatási intézmények dokumentumai, ezek sorában a leningrádi állami egyetem iratai. A levéltárhoz mintegy 600 szerv tartozik, ahol folyamatosan ellenőrzéseket végeznek. Az iratanyag sokrétősége miatt érdemes lenne magyar vonatkozású iratfeltárást végezni.

FILM-FOTÓ- ÉS HANGDOKUMENTUMOK KÖZPONTI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ КИНОФОТОФОНОДОКУМЕНТОВ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: Таврическая ул., 39. Санкт-Петербург, 191015 Tavricseszkaja ulica 39. a Spalernaja utcáról van a bejárat

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cgakffd>

Megközelítés: A központtól (Gosztynij dvor) 22-es busszal a Пл. Восстания (Vossztanyija térig 7 megálló) majd a 46-os busszal a Tavricseszkaja megállóig (4 megálló)

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevél szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező. A kutatóknak a látogatás napján az egyes fotók leírását tartalmazó katalóguscédulákat rendelkezésre bocsátják.

Kutatóterem nyitva tartása:

Hétfő: 09.30–13.00, 14.00–16.00

Kedd: 09.30–13.00, 14.00–16.00

Csütörtök: 9.30–13.00, 14.00–16.00

Segédletek: Adatbázis elérhető az interneten, a képfájlokat fizetős szolgáltatás formájában lehet megtekinteni: https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/6

Őrzött dokumentumok 692 480 őrzési egység

A gyűjtemény létét azon levéltárosoknak köszönheti, akik már az 1920-as években felismerték a fénykép történelmi forrásértékét, és ezért megőrizték a megsemmisítésre ítélt 1917 előtt készült felvételeket. 1929-ben dekrétum döntött a fényképfelvételek megőrzéséről. A fotógyűjtemény önálló levéltára 1936-

ban jött létre. A jelenlegi Film-fotó- és hangdokumentumok Központi Állami Levéltárának létrehozására 1966-ban került sor.

Az Audiovizuális levéltár gyűjteményébe tartozik minden fotó, film- és hangfelvétel, amely az iratbegyűjtések során a levéltárakhoz kerül. Számos felvételt őriznek a vasút- kikötő- és a városi útépitésekről. A gyűjtemény értékes részét képezik az uralkodói család egyes tagjairól, jeles közéleti személyekről, a kulturális élet képviselőiről készült felvételek. A gyűjtemény őrzi többek között Karl Karlovics Bulla, az „orosz fotográfia atyja” hagyatékát is.

A levéltár magyar vonatkozású képanyagot is őriz, ezek teljes feltárása és szisztematikus nyilvántartásba vétele még nem történt meg.

Az Audiovizuális levéltár anyaga markánsan kettéválk az 1917-es évszám mentén, és két nagy csoportot alkotva tárolják ezen információhordozókat. Az 1917 előtti anyagok legnagyobb része albumokban található, a negatív filmtekercseket pedig fém filmdobozokban őrzik. Az 1917 utáni állományt borítékokban, katalogizálva tartják a raktárakban, ahol a katalógusok mellett a raktár topográfia segíti a tájékozódást. A hőmérséklet és páratartalom előírás szerint az 1917 előtti állománynál 15 °C és 50%, az 1917 utáni állománynál pedig 17 °C és 50%.

SZENTPÉTERVÁR MŰSZAKI-TUDOMÁNYOS DOKUMENTUMAINAK KÖZPONTI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ДОКУМЕНТАЦИИ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: Тамбовская ул., д.17, литера А Санкт-Петербург, 192007

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cgantd>

Megközelítés: A központból (Gosztyinij dvor) a 3-as busszal az Obvodnij kanal megállóig, onnan gyalog a Tambovskaja utcáig

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevél szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező.

Kutatóterem nyitva tartása:

Hétfő: 09.30–17.30

Kedd: 09.30–17.30

Szerda: 11.30–19.30

Csütörtök: szünnap

Péntek: 09.30–16.30

Segédletek: Fondjegyzék és levéltári leltár

https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/4

Őrzött dokumentumok 474 fond, 454 330 őrzési egység

A levéltárat 1972-ben alapították, az 1917 utáni különféle állami műszaki tervezővállalatok, tervező intézetek, természettudományos, orvostudományi kutatással és fejlesztéssel foglalkozó intézmények, illetve a természettudományok terén alkotó tudósok irathagyatékát őrzik. Az intézmények működési iratait is őrzik, de a hangsúly a tervdokumentációkon, kutatási jelentéseken, szabadalmi dokumentációkon van. A levéltár korábban egy templomépületben helyezkedett el, ahonnan a közelmúltban költözött be egy – a levéltári célokra teljesen átalakított – 1930-as évekbeli iskolaépületbe.

Az orosz kollégák szerint levéltárunkban jelentős mennyiségben lelhető fel a szovjet-magyar műszaki együttműködés különféle területeire – például a budapesti metró vagy a sportcsarnok építésére –, illetve a mezőgazdasági kapcsolatok alakulására vonatkozó iratanyag.

SZENTPÉTERVÁR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI KÖZPONTI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA

Cím: Шпалерная ул., д. 34, литера В, Санкт-Петербург, 191123 Spalernaja utca 34.

Honlap: <https://spbarchives.ru/web/group/cgali>

Megközelítés: A központtól (Gosztyinij dvor) metróval a Csernisevszkaja megállóig, onnan 10 perc gyalog a levéltárig.

Beiratkozás: A beiratkozás **személyesen** történik, útlevél szükséges hozzá, amelyet majd minden alkalommal magával kell vinnie a kutatónak. Kutatási téma, időhatárok megadása, esetleges megbízó megadása kötelező.

Kutatóterem nyitva tartása:

Kedd, csütörtök: 10.00–16.00

Péntek: 10.00–15.00

Segédletek: Fondjegyzék, levéltári leltár

https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/5

Őrzött dokumentumok: 949 fond 327 174 őrzési egység

A levéltár épülete a város egyik legrégebbi negyedében található, az 1730-as években az udvarmesteri hivatal számára épült és raktárként szolgált. Az 1840-es években egy kétemeletes szárnyal bővítették ki a raktárépületeket, amelyet az 1850-es években az uralkodói udvari minisztérium levéltárának adtak át. A 19. és 20. század fordulóján egy négyemeletes épület felhúzására került sor. Az októberi forradalom után 1926-ban az uralkodói udvari levéltár anyaga átkerült a történelmi levéltárba, az épületbe pedig az októberi forradalom levéltára költözött be. 1971-óta az 1969-ben létrehozott irodalmi és művészeti archívum irategyütteseit helyezték el a raktárhelyiségekben, ahol még az eredeti fapalcok vannak használatban.

Az 1969-ben létrehozott, 938 fonddal és közel 322 000 őrzési egységgel bíró intézmény az 1917 utáni pétervári állami könyvkiadók, színházak, filmstúdiók, könyvtárak, múzeumok, tévé és rádió működési iratait, a tevékenységükre vonatkozó dokumentumokat, valamint a városban alkotó művészek személyes hagyatékait (kéziratokat, levelezést, fotókat, okmányokat) gyűjti. Műtárgyak csak esetlegesen, leginkább személyi hagyatékokkal kerülnek az őrizetébe. A leningrádi, illetve pétervári művészeti élet dokumentumait nyomtatott és on-line publikációkban, a levéltári bizottság honlapján elérhető virtuális kiállításokon, illetve a levéltárban rendezett kamaratárlatokon mutatják be. A levéltár állománya folyamatosan gyarapodik, az állami fenntartású intézmények fondjainak újabb iratokkal való kiegészítése problémamentes, a nem-állami intézmények iratai és magánhagyatékok megszerzése iránt egyfajta versenyben állnak a város más közgyűjteményeivel – vásárlásra fordítható állandó pénzkerettel nem rendelkeznek.

A gyűjtemény számos magyar vonatkozású dokumentumot is őriz többek között magyar művészek pétervári fellépéseinek dokumentumaitól Szigeti József hegedűművész dedikált fényképein át a Kádár János titkárnője által egy szovjet színésznőnek írott levélig.

SENTPÉTERVÁRI FELSZÁMOLT VÁLLALATOK KÖZPONTI ÁLLAMI LEVÉLTÁRA

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АРХИВ ДОКУМЕНТОВ ПО ЛИЧНОМУ СОСТАВУ ЛИКВИДИРОВАННЫХ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ, УЧРЕЖДЕНИЙ, ОРГАНИЗАЦИЙ САНКТ-ПЕТЕРБУРГА

Cím: Днепропетровская ул., 9 а, Санкт-Петербург, 191119. Dnyepropetrovszkaja ulica 9a

Honlap: https://spbarchives.ru/information_resources/-/archivestore/archive/5

Őrzött dokumentumok 3318 fond, 1 137 701 őrzési egység

A Szovjetunió szétesése után égető kérdéssé vált a felszámolt állami vállalatok személyzeti anyagának megőrzése. Számos vállalat jogutód nélkül került felszámolásra, az iratanyagát a megsemmisülés veszélyeztette. Végül 1999-ben a város polgármestere rendeletben intézkedett a személyzeti anyagokat őrző levéltár létrehozásáról. A Szentpéterváron működött vállalatok, üzemek stb. anyagán kívül a levéltár őrzi a szentpétervári közjegyzők iratanyagát is.

A levéltár ügyfélszolgálatához 1999–2015 között 289439 megkeresés érkezett, míg a közjegyzői anyag kapcsán 52060 ügy került elintézésre. A levéltár jellegéből adódóan nem tartozik érdeklődési körünkbe.